

sentit de pell assaonada, endurida, emprada per polir (aquí polir ossos; segons *AlcM*, s. v. *cuïro*, § 3a, un cuïro endurit l'usen per polir terrissa).

DERIV.: *Cuirada*. *Cuiram* [«carga de *chuiram*», c. 1137, *LiFeudorumM* I, p. 36; un altre d'aquest segle 5 o del següent, amb la mateixa grafia, CaCandi, *MiscHistCat*. II, 17, veg. *BALA*; en la variant ross.: «*curam* de conills, lo centenar --- dos drs.» a. 1284, *RLR* IV, 371; dos de bans barcelonins de c. 1349, en *DBal.*].

Cuirassa [any 1249, *Lleuda* de Cotlliure; també en Desclot] abreujament de *LORICA CORIACĒA* 'cuïrassa de cuïro', d'on, semblantment, fr. *cuïrassa*, oc. ant. *coïrassa*, cast. *coraza*, port. *coïraça*, *couraça*, mossàr. *qorâça*;³ la *cuïrassa* es troba així mateix en els *Cost.* 15 *Tort.*: «sí diners o altre aver són comanats a algú en sac o *cuyraça* o en altra cosa que sia segelada --- lo depositari, d'aquels no deu usar», on no designa cap arnès de cavaller sinó un sac de cuïro (*Ol.*, p. 171). Havent començat per ser normalment una protecció 20 de cuïro, més endavant es féu més de metall, com mostren dos bans barcelonins del S. xv que cita el *DBal.*; «*cuyraça*: thorax squamosus», *OPou* (*ThPu.*, 171). Altres vegades el material de la *cuïrassa* no queda aclarit: «dir-t'e lo que significa la *cuyrassa* que 25 porta lo cavaller --- que li guarda tot lo cors ---», *JoMartorell* (*Ag.* I, 102). *Cuirassar*; *cuïrassat*. *Cuirasser* [1378; «algun *cuyracer* --- no gos --- fer *cuyraces* de ferro de Flandes ---», ban barceloní del S. xv, *DBal.*]; *cuïrasseria*. *Cuirat*. *Cuïrejar*. *Cuïreny*. *Cuïrer*; 30 *cuïreteria*.

Cuïret 'peça de cuïro de sabater', *Eivissa* (doc. 1655); a Menorca en el camp ho diuen d'una mena de *tanques* ('closes, camps'), p. ex. a *Ferrerries es Kuïrçets* d'Algendar, segurament perquè s'hi posarien unes planxes de cuïro en el clos o tancat per dificultar més el pas del bestiar; la formació és de tipus un poc singular, car no hi escau gaire el diminutiu: potsertant a Menorca com a *Eivissa* es tracta de *CORIATUM* 40 'protecció coriàcia' amb *-ât* mossàrab alterat per imela morisca en *-êt*.

Cuïreter (sufix *-ater*), que valdria més escriure *cuïrater*, puix que és la grafia anònima de la documentació, tant la que porta *AlcM* [1405], com la de l'*InvLC*, aquesta en la fonètica ross. *curater*, que documenta 25 o 30 vegades en docs. des de 1186 a 1356; *cuïreteria*. *Cuïró*, ribag. *curion* «qualquier trozo pequeño de cuero» (Benasc: «hasta un tros de *curion* se mincharie, de fame que tiene», Ferraz, p. 44). *Cuïrol*. [1803, *Bely.*] *Cuïrós*.

Encuirar [1640, *Dicc. Torra*]. *Encuirassar* [1695, *Lacav.*]. *Excuarar*; *excuaració*.

Quïera (*kwéra*) 'samarra de pastor, feta generalment de cuïro', usual a l'alt pall-ribag. (Sarroca de Bellera, Les Paüls, i poc o molt a les valls d'Àneu i d'Aran: 35 *Navarro*, *CongrILCat.*, 299; *Krüger*, *HPyr.*, *VKR* VIII, 8; *BCEC* XLIV, 280), manllevat de l'aragonès: en castellà *cuera* es documenta almenys sis cops des de 1535 a princ. S. XVII; veg. *DCEC* I, 970a51 («le he criado entre estos altos montes --- no ha vestido cami-

sa delicada / de la flamenca holandà, ni la *cuera* / del àmbar adobada --- / viste pieles de animales / cayado trae, y en los pies abarcas», L. de Vega, *Rivad.* XLI, 408a).

¹ Unes eds. prefereixen *cuyr*, altres *cuyro*: en aquest passatge aquesta és la lliçó dels mss. J (segona meitat S. xv) i F (mj. S. xv, probablement val.), i aquella la dels mss. VX (mj. o fi S. XIV) i S (mj. S. xv); en un altre passatge, en plural hi ha *cuyres* en S, i *cuyros* o *cuyrs* en els altres, amb la mateixa distribució: *NCL*. v, 93.13, 97.7. — 2 Com en *fruit* per *fruit*, *du* per *duis*, *luta*, *cuda*, *tut* i d'altres. Per al conjunt de fets dialectals a què pertany el pas de *cuire* (o *cuir*) a *cuïro*, veg. *LleuresC*, p. 198. —

³ Aquest rebé una curiosa aplicació secundària com a nom de fortificació, aplicada a una defensa murada o mig-subterrània, que permetia baixar a proveir de queviures, sobretot aigua, als defensors d'una fortalesa mora amurallada. Per a la documentació veg. *DECH*, s. v. *cuero*. Nom molt repetit en la zona frontera contra els sarraïns, sobretot a València, Andalusia i Algarve; i que ha quedat després com a NL. En el nostre territori el poblet fortificat de *Coratxà* (*Corachán* forma aragonitzant, mentre que *Corachar* nom oficial és una deturpació ultracorregida i recent) en els Ports de la Tinença, on són dos forts bessons els que encara s'hi veuen, i per tant baixaven dues *coratxes* fins al riu del peu: en dual aràbic *Quraçáni*.

CUITAR, 'menar pressa', 'instar (algú) a afanyar-se (per alguna cosa) o a fer-la tot seguit', i després 'anar de pressa', junt amb *cuïta* 'tribulació' i amb l'oc. ant. *cochar* (o *coitar*) 'atribular', 'menar pressa' (d'on es prengué el cast. *cuïta*), vénen probablement del ll. vg. *CŌCTĀRE, derivat de CŌCTUS, forma vulgar en lloc de la clàssica COACTUS, participi de CŌGĒRE 'obligar, forçar'. □ 1.ª doc.: S. XIII: Guillem de Cervera, *Jaume I*, Desclot, *Llull*; *cuïta* apareix també en aqueixos autors i ja en doc. de 1065.

«Nós dixem-los que mester era que éls *se cuytassen* primer que ls altres, que altres castells nos parlaven pleyt de rénder-se: e si éls havien l'avantatge dels altres, que axí haurien major bé de Nós» (*Jaume I*, § 243, *Ag.*, 289.13, *Casac.* v, 32). Guillem de Cervera, mj. S. XIII: «tota bonesa *s cuïta*, / car és propis mesters / de cell, can trop no-y luita, / qui o fa volonters' *s'afanya*, *cuïta* (per alacritat)' (en altre text, que potsert fou el de l'autor, les variants apropençalades *cucha*, *lucha*, o escrites amb *tx*) (*Prov.*, v. 452a).

I també apareix tot seguit l'ús intransitiu *cuïtar* 'anar de pressa, afanyar-se', que és l'actual, menys etimològic que l'altre: «dix-nos que pensàssem de *cuytar*, que gran carrera havia d'aquel loch tro a Morela», *Jaume I* (*Ag.*, p. 181); alternativament apareix en les dues construccions en els clàssics medievals: «viu los turcs --- e manà a En Corberan d'Alet --- que hi anàs --- e la companya pres-se a les armes e pensàs de *cuïtar*», *Muntaner* (§ 206, *Casac.* VI, 33.27).

En l'últim segle medieval prepondera l'ús intr. mo-